

Nr 26.

Ankom till riksdagens kansli den 22 maj 1924 kl 5 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen m. m. dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 29 februari 1924 dagtecknad proposition, nr 67, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1) L a g

om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen.

Härigenom förordnas, att 5 kap. 3 § strafflagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

5 KAP.

3 §.

Är brott begånget av någon, som fyllt femton, men ej aderton år, och dömes han härför till böter eller fängelse eller till straffarbete i högst två år; må domstolen, där den brottsliga sinnesbeskaffenhet och omgivning samt graden av hans förståndsutveckling prövas sådant föranleda, förordna, att han skall, i stället för att undergå det ådömda straffet, insättas i allmän uppfostringsanstalt. Har domstol, enligt vad därom särskilt stadgas, genom villkorlig dom beviljat anstånd med ådömt straff, och har därefter, innan den dömde fyllt aderton år, anståndet förklarats förverkat, gälle, ändå att ny straffdom ej meddelats, vad nyss är sagt.

Förekomma på en gång till verkställighet sådant förordnande och annat tidigare meddelat beslut, varigenom samma person blivit dömd till straff, skall detta straff anses inbegripet i förordnandet, därest straffet utgöres allenast av böter. Lag samma vare, så framt genom beslutet ålagts fängelse eller straff-

arbete samt de förskyllda straffen tillsammans ej uppgå till mera än fängelse i fyra år eller straffarbete i två år.

Inträffar sådant fall, att meddelat förordnande, enligt vad särskilt stadgas, är förfallet, gälle om det ådömda straffets förening eller sammanläggning med annat straff och om dess verkställande vad eljest är föreskrivet.

Vid utskrivning från allmän uppfostringsanstalt vare sådan jämte straffet ådömd påföljd, som i 2 kap. 19 § sägs, förfallen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.

2) L a g

om ändrad lydelse av 8 § i lagen den 27 juni 1902 (nr 72 s. 3) angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran.

Häri genom förordnas, att 8 § i lagen den 27 juni 1902 angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran skall erhålla följande ändrade lydelse:

8 §.

Varder någon, sedan domstol förordnat om hans insättande i allmän uppfostringsanstalt, men innan han från anstalten utskrivits, övertygad att hava begått annat brott, vare förordnandet förfallet.

Förekomma på en gång till verkställighet sådant förordnande och annat beslut, varigenom samma person blivit dömd till straff, vare förordnandet ock förfallet, så framt genom beslutet ålagts fängelse eller straffarbete samt de förskyllda straffen tillsammans uppgå till mera än fängelse i fyra år eller straffarbete i två år.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.

3) L a g

innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga.

Med upphävande av lagen den 27 juni 1902 (nr 72 s. 7), innefattande vissa bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande minderåriga, förordnas som följer:

1 §.

Har, enligt vad särskilt stadgas, till domstols ordförande inkommit anmälan därom, att någon, som ej fyllt aderton år, blivit häktad för brott, som i allmänna strafflagen är belagt med straff, och ingår i straffsatsen straffarbete i två år eller kortare tid eller fängelse, skall ordföranden skyndsamt för vinnande av utredning rörande den häktades personliga förhållanden samt angående de åtgärder, som med hänsyn därtill må anses lämpligast för hans rättande, förordna om särskild förundersökning, där ej anledning är antaga, att sådan utredning kommer att därförutan vara för domstolen tillgänglig.

Prövas eljest, då talan om ansvar väckts mot någon, som ej fyllt aderton år, särskild förundersökning erforderlig för vinnande av utredning, som i första stycket sägs, må sådan förundersökning kunna beslutas, före målets handläggning vid domstol av dess ordförande, och därefter av domstolen.

2 §.

Vid beslut om särskild förundersökning skall lämplig och villig person (förundersökare) förordnas att utföra densamma.

I fråga om förundersökares åligganden samt om ersättning åt honom skall vad i lagen angående villkorlig straffdom stadgas om förundersökare äga motsvarande tillämpning.

3 §.

Barnavårdsnämnd skall, på begäran av förundersökare eller allmän åklagare, meddela för nämnden tillgängliga upplysningar rörande de förhållanden, under vilka tilltalad, som ej fyllt aderton år, uppvuxit, samt huruvida han tillförene gjort sig känd för vanart, ävensom avgiva yttrande angående sådana för nämnden kända omständigheter i övrigt, som kunna antagas vara av betydelse vid bestämmandet av de lämpligaste åtgärderna för hans rättande.

4 §.

Finner domstol i mål, där någon, som ej fyllt aderton år, är tilltalad för brott, att förhandlingarnas offentlighet till följd av den uppmärksamhet, för vilken den tilltalade kan antagas bliva föremål, är till uppenbar olägenhet, må domstolen kunna förordna, att målet skall handläggas inom stängda dörrar. Anses förordnande, varom nu sagts, böra meddelas, och är jämväl någon, som uppnått nämnda ålder, i målet tilltalad, skall domstolen, där det finnes kunna ske utan att utredningen i målet avsevärt försvåras, såsom särskilt mål handlägga åtalet mot den, som ej fyllt aderton år.

Meddelas ej förordnande, att målet skall handläggas inom stängda dörrar, och finner domstolen det vara till avsevärt men för den tilltalade eller annan, att kännedom om personliga förhållanden, som inför domstolen framkomma genom förundersökningen och därmed sammanhängande utredning, i följd av rättegångens offentlighet vinner spridning, må domstolen kunna bestämma, att under handläggning av sådan fråga åhörarna skola avträda.

Utan hinder av beslut, som i första eller andra stycket avses, må domstolen medgiva tilltalads anhöriga ävensom annan, vilkens närvaro kan förväntas bliva till nytta under förhandlingarna i målet, rätt att övervara desamma.

5 §.

Ej må domstol meddela förordnande om någons insättande i allmän uppfostringsanstalt, med mindre den, som har vårdnaden om honom, där så kunnat ske, blivit hörd i målet.

6 §.

Sedan vid underrätt rannsaking i mål mot den, som ej fyllt aderton år, blivit förd till slut, skall dom avsägas samma dag eller senast nästa dag, där ej i målets vidlyftighet eller eljest hinder därför möter.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.

4) L a g

om ändrad lydelse av 25 § i lagen den 28 juni 1918 (nr 531) angående villkorlig straffdom.

Härigenom förordnas, att 25 § i lagen den 28 juni 1918 angående villkorlig straffdom skall erhålla följande ändrade lydelse:

25 §.

Har, enligt vad särskilt stadgas, till domstols ordförande inkommit anmälan därom, att någon, som fyllt aderton år, blivit häktad för brott, och ingår i den straffsats, som finnes för sådant brott bestämd, straffarbete i sex månader eller kortare tid eller fängelse i ett år eller kortare tid, skall, därest den häktade erkänt gärningen, och fall ej föreligger, som omförmäles i 2 §, ordföranden skyndsamt för vinnande av utredning, huruvida erforderliga förutsättningar för villkorlig dom finnas, förordna om särskild förundersökning, där ej anledning är antaga, att sådan utredning kommer att därförutan vara för domstolen tillgänglig.

Prövas eljest, då talan om ansvar väckts mot någon, som fyllt aderton år, särskild förundersökning erforderlig för vinnande av utredning, som i första stycket sägs, må sådan förundersökning kunna beslutas, före målets handläggning vid domstol av dess ordförande, och därefter av domstolen.

Vid beslut om särskild förundersökning skall lämplig och villig person (förundersökare) förordnas att utföra densamma.

Angående förundersökning rörande tilltalad, som ej fyllt aderton år, är särskilt stadgat.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.

5) L a g

om ändrad lydelse av 1, 3 och 4 §§ i lagen den 2 juni 1922 (nr 214) om tiden för företagande av rannsaking med häktad.

Härigenom förordnas, att 1, 3 och 4 §§ i lagen den 2 juni 1922 om tiden för företagande av rannsaking med häktad skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Har någon blivit här i riket häktad för brott, för vilket åtal skall äga rum inför svensk domstol, skall den, som beslutat om häktningen, därom ofördröjligen göra anmälan hos ordföranden i den domstol, som har att företaga rannsakingen med den häktade.

Anmälan, som i första stycket sägs, skall innefatta uppgift om den häktades ålder och om beskaffenheten av det brott, för vilket han blivit häktad, ävensom, därest han fyllt aderton år, innehålla upplysning, huruvida han erkänt gärningen, och, i sådant fall, huruvida han tillförene blivit dömd till fängelse eller straffarbete.

Kan ej ofördröjligen vinnas tillförlitlig upplysning om den häktades ålder eller huruvida han tillförene blivit dömd till straff, som nyss nämnts, skall i anmälan upptagas vad han härutinnan om sig själv uppgivit.

3 §.

Har rannsaking med häktad hänvisats till annan domstol för fortsatt handläggning, skall ordföranden i den rätt, som meddelat beslut om hänvisning, därom omedelbart underrätta ordföranden i den domstol, till vilken rannsakingen hänvisats, med angivande tillika, när rannsakningshandlingarna komma att översändas.

Fortsatt handläggning av rannsakingen skall därefter utsättas att äga rum snarast möjligt, vid allmän underrätt senast å fjortonde dagen efter den dag, då rättens ordförande erhöll meddelande om hänvisningen; dock att vid rådhusrätt handläggningen i intet fall må utsättas senare än till åttonde dagen från den dag, då rannsakningshandlingarna enligt erhållet meddelande komma att översändas.

4 §.

Kan rannsaking med häktad ej vid ett rättegångstillfälle slutföras, skall fortsatt rannsaking företagas snarast möjligt, inför rådhusrätt senast å åttonde dagen och inför häradsrätt senast å fjortonde dagen från förra rannsakingen, där ej särskilt förhållande nödvändiggör längre uppskov.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.

6) L a g

om ändrad lydelse av 8 § i lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.

Härigenom förordnas, att 8 § i lagen den 17 oktober 1900 om straffregister, sådan denna paragraf lyder enligt lagen den 24 maj 1918 (nr 315), skall i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

8 §.

1 mom. Fullständigt utdrag — — — givit tillstånd.

2 mom. Utdrag av registret, innehållande allenast upplysning, huruvida viss person blivit dömd till förlust av medborgerligt förtroende eller påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen eller ställts under framtiden för brott, som kan medföra sistnämnda påföljd,

ävensom, där så skett,

a) när och av vilken domstol utslaget meddelats samt för vilken tid sådan påföljd ådömts,

b) när den dömd efter utståndet straff blivit frigiven, eller, därest han från straffanstalt lösgivits enligt lagen angående villkorlig frigivning, dels när detta skett och när prøvotiden utgår eller gått till ända, dels huruvida den villkorligt medgivna friheten återkallats eller förklarats förverkad, dels ock rörande häktning av den dömd före prøvotidens utgång för brott och om åtalets utgång, eller ock, därest domstol förordnat, att den dömd skall, i stället för att undergå det ådömda straffet, insättas i allmän uppfostringsanstalt, huruvida den dömd blivit från dylik anstalt utskreven, och, i sådant fall, när detta skett, samt

c) huruvida av nåd meddelats befrielse från straffpåföljden, och, i sådant fall, om dagen för därom fattat beslut,

skall på begäran meddelas myndighet ävensom annan, vilken utövar allmän befattning, varmed är förenad skyldighet att pröva, huruvida någon på grund av sådant utslag, som här avses, är jämlikt lag eller författning utestängd från behörighet, rättighet eller förmån.

Sådant utdrag — — — innehålla upplysning.

3 mom. Därjämte skola — — — uppgifterna avse.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.

7) L a g

om ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken, sådana dessa lagrum lyda enligt lagen den 19 juni 1919 (nr 369), skola i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

16 KAP.

10 §.

Har underrätt genom beslut under rättegången dömt någon till utgivande av vite eller till ansvar för uteblivande eller annan förseelse i målet; eller ogillat yrkande om ansvar för förseelse, som nu är sagd, eller om ådömande av förelagt vite för uteblivande; eller utlåtit sig angående ersättning åt förundersökare jämlikt lagen angående villkorlig straffdom eller lagen innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga eller åt vittne eller annan, som kallats att meddela upplysning i målet, eller åt någon, som förordnats att biträda part i rättegången eller att i visst mål eller ärende biträda såsom tolk; eller skilt fullmäktig från fullmäktigskapet: mot det beslut skall, i händelse av missnöje, särskild talan föras; och skall underrättelse härom i sammanhang med beslutet av rätten meddelas. Lag samma vare, där genom beslut, som av underrätt meddelats under rättegången, kvarstad eller skingringsförbud eller därmed jämförlig åtgärd beviljats eller yrkande om hävande av sådan åtgärd ogillats.

Vad i — — — partens klagan.

25 KAP.

5 §.

Vill part klaga över beslut, varigenom underrätt dömt till värjemålsed, skall i fråga om sättet för talans fullföljd lända till efterrättelse vad i sådant hänseende gäller om rättens slutliga utslag i målet. Har underrätt eljest under rättegång meddelat beslut, som enligt lag må särskilt överklagas, skall talan mot beslutet föras genom besvär. Lag samma vare, där i fråga, som rör förundersökare jämlikt lagen angående villkorlig straffdom eller lagen innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga, eller som angår fullmäktig eller vittne eller annan, som kallats att meddela upplysning i målet, eller rättegångsbiträde åt part eller tolk, underrätt i slutligt utslag meddelat beslut av beskaffenhet att, där det under rättegången givits, särskild klagan varit tillåten. Innefattar eljest underrätts slutliga utslag beslut, som, där det under rättegången givits, kunnat särskilt överklagas, skall talan mot det beslut föras i sammanhang med fullföljd av talan i huvud-

saken; vill ej den, som är med beslutet missnöjd, fullfölja talan i huvudsaken, vare lag, som hade beslutet blivit under rättegången meddelat.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.

Beträffande grunderna för de ifrågavarande lagförslagen får utskottet, i den mån ej redogörelse därför lämnas här nedan, hänvisa till de vid propositionen fogade utdragen av i statsrådet och lagrådet förda protokoll.

I samband med denna proposition har utskottet till behandling förehått en i anledning av densamma inom första kammaren av herrar *Sandegård* och *Pauli* samt fröken *Hesselgren* väckt motion, nr 259.

I denna motion har hemställts,

att riksdagen måtte besluta sådan ändring i 5 kap. 3 § strafflagen, att domstol erhåller befogenhet att, där någon, som fyllt femton men ej aderton år, blivit övertygad om begånget brott, och där den brottsliges sinnesbeskaffenhet och omgivning samt graden av hans förståndsutveckling prövas sådant förordna, att han skall, i stället för att ådömas straff, insättas i allmän uppfostringsanstalt,

samt att vederbörande utskott måtte, under förutsättning av bifall till denna hemställan, utarbeta förslag till lydelse av ifrågavarande paragraf och föreslå de övriga ändringar i gällande lag, som kunna bli nödvändiga.

Riksdagens
skrivelse
den 7 juni
1918.

I skrivelse den 7 juni 1918 anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, *dels* huruvida och under vilka villkor den i 5 kap. 1 § strafflagen stadgade straffbarhetsåldern av femton år skulle kunna höjas till sexton år ävensom, därest så funnes böra ske, huruvida den, som fyllt femton men ej sexton år och beginge brott, borde intagas i skyddshem eller i tvångsuppfostringsanstalt och i senare fallet, huruvida domstol eller annan myndighet skulle härom förordna, *dels* huruvida och i vad mån varning eller annan tillrättavisning skulle kunna komma till användning vid behandlingen av minderåriga förbrytare, *dels* ock huruvida och under vilka förutsättningar förordnande om intagande i allmän uppfostringsanstalt skulle kunna allenast villkorligt meddelas.

Över berörda riksdagsskrivelse ävensom ett av fängvårdsstyrelsen i skrivelse den 28 maj 1918 framställt förslag angående anordnande av en särskild, straffverkställigheten efterföljande uppfostringsbehandling för dem, som på grund av brott, begånget innan de fyllt tjugu år, blivit dömda till fängelse eller straffarbete, infordrades yttrande från åtskilliga myndigheter m. fl., däribland från strafflagskommissionen och professorn vid universitetet i Lund J. C. W. Thyren. I avgivna yttranden hemställdes av strafflagskommissionen och Thyren, att den ifrågasatta utredningen måtte utvidgas till att omfatta frågan om ungdomsbrottsligheten i hela dess vidd.

Sakkunniga
för utarbete
tande av

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 22 november 1918 tillkallade chefen för justitiedepartementet särskilda sakkunniga att inom departementet bi-

träda vid utarbetande av förslag till åtgärder för bekämpande av ungdomsbrottsligheten. De sålunda tillkallade sakkunniga avgåvo den 18 oktober 1922 betänkande med förslag till lag om tvångsuppfostran åt unga förbrytare m. m. Rörande innehållet i detta betänkande, över vilket efter remiss utlåtanden från myndigheter m. fl. avgivits, lämnas i propositionen å sid. 16—19 en sammanfattande redogörelse.

*förslag till
åtgärder för
bekämpande
av ungdoms-
brottslig-
heten.*

Vid granskning av de sakkunnigas förslag har departementschefen funnit detsamma icke kunna i hela dess vidd nu föreläggas riksdagen till prövning. Förslaget, som beträffande tvångsuppfostringsförfarandets tillämplighetsområde innebär en avsevärd utvidgning — bl. a. till brottslingar i åldern mellan aderton och tjuguet år — skulle nämligen för sitt genomförande kräva högst betydande kostnader för staten, främst för anskaffande av erforderligt antal anstalter. Departementschefen har därför ansett sig av statsfinansiella skäl f. n. allenast böra framlägga förslag om vissa i de sakkunnigas betänkande upptagna reformförslag, därvid av departementschefen tills vidare lämnats öppen frågan om en reform av behandlingen av unga brottslingar i åldern över 18 år.

Ändringsförslag beträffande 5 kap. 3 § strafflagen.

Beträffande förevarande lagrum har ändring föreslagits i tre hänseenden.

1) *Höjning av straffgränsen.*

Enligt 5 kap. 3 § strafflagen, sådant detta lagrum lyder genom lag den 7 maj 1917, är rätten för domstol att förordna om minderårigs insättande i allmän uppfostringsanstalt begränsad till de fall, då minderårig dömts till böter eller till fängelse i högst ett år eller till straffarbete i högst sex månader.

*Gällande be-
stämmelser.*

I propositionen har nu, med stöd av de sakkunnigas betänkande, föreslagits, att berörda straffgräns skulle höjas i fråga om fängelsestraff till och med fyra år och i fråga om straffarbete till och med två år.

*Proposi-
tionen.*

I motionen åter har yrkats, att utan fastlåsande av en viss högsta strafflåtitud såsom gräns för tillitande av tvångsuppfostran en sådan omkonstruktion av tvångsuppfostringsinstitutet måtte ske, att i fall, då förutsättningar för anordnande av tvångsuppfostran ansåges vara för handen, domstolen skulle utan utsättande av visst straffmått för det brott, vartill den minderåriga gjort sig saker, förordna om hans intagande i allmän uppfostringsanstalt.

Motionen.

De av motionärerna upptagna frågorna om en omläggning av tvångsuppfostringsinstitutets juridiska konstruktion i den av motionärerna angivna riktning samt om möjliggörande av tvångsuppfostrans anlitande utan hänsyn till storleken av straffet för det brott, vartill vederbörande minderåriga gjort sig skyldig, hava under förarbetena till propositionen varit föremål för ingående överväganden.

*Sakkunnig-
betänkandet.*

I de sakkunnigas betänkande har sålunda i förstnämnda hänseende anförts följande:

De sakkunniga hava haft under överbägande, huruvida den gällande svenska rättens juridiska konstruktion av tvångsuppfostringsinstitutet förtjänar att bibehållas och komma till användning även för den av de sakkunniga föreslagna utbyggnaden av detsamma.

Vid meddelande av beslut om tvångsuppfostran tillgår för närvarande så, att domstolen i vanlig ordning ådömer straff men på samma gång förordnar, att den dömda skall i stället för att undergå straffet intagas i allmän uppfostringsanstalt. Därmed är emellertid straffet icke utan vidare förfallet. Förordnandet medför allenast straffskyldighetens villkorliga bortfallande. Under vissa i lag angivna förutsättningar förfaller förordnandet, nämligen om det icke gått i verkställighet, innan den dömda fyllt aderton år, om denne före uppfostringsbehandlingen avslutande genom slutlig utskrivning från uppfostringsanstalt blir övertygad om att vare sig före eller efter förordnandets meddelande hava begått annat brott, eller om samtidigt med förordnandet förekommer till verkställighet en dom å straffarbete eller fängelsestraff och de förskyllda straffen tillsammans uppgå till mera än fängelse i ett år eller straffarbete i sex månader. Då förordnande enligt vad nyss sagts förfallit, skall det ådömda straffet gå i verkställighet. Möjligheten att meddela nytt förordnande är emellertid icke utesluten, då förordnande förfallit i anledning av övertygande om annat brott. När slutlig utskrivning från allmän uppfostringsanstalt ägt rum, är straffet att anse såsom definitivt förfallet.

Ifrågavarande konstruktion av uppfostringsinstitutet saknar direkt motsvarighet i främmande rätt. Då i utlandet uppfostringsåtgärder anses böra komma till användning gentemot en ung brottsling, ådömes i regel icke något straff utan förordnas allenast om uppfostran. Angivna förhållande sammanhänger emellertid därmed, att i flertalet främmande länder uppfostringsåtgärder kunna vinna tillämpning endast å sådana unga lagöverträdare, som antingen icke uppnått den ålder, att de över huvud kunna göras straffrättsligt ansvariga, eller ock befunnits sakna erforderlig insikt om gärningens straffbarhet, således allenast i fall, där straffs ådömande är enligt lag uteslutet. Undantagsvis, till exempel i Ungern, kan dock uppfostringsförordnande meddelas utan ådömande av straff jämväl i avseende å straffrättsligt ansvariga unga brottslingar. Detta är ock fallet enligt vissa nyare lagförslag.

Vad angår förhållandena i anglosaxiska länder, hava där förekommande åtgärder i uppfostrande syfte mot förbrytare över sextonårsåldern, såsom förut erinrats, karaktär av straff (Borstal- resp. reformatorybehandlingen), medan dylika åtgärder mot förbrytare under nämnda ålder äro av rent uppfostrande art och åläggas omedelbart.

Danmark och Norge intaga i förevarande hänseende en särställning. Då uppfostringsåtgärder mot straffmyndiga unga förbrytare i dessa båda länder komma till användning, tillgår i regel så, att åtalsmyndighet efter diskretionär prövning avstår från åtal under förutsättning, att den brottslige underkastas »Værgeraadsforsorg» eller annan lämplig uppfostringsbehandling. Saken kommer sålunda icke inför domstol, varför tydligen ej kan bliva fråga om ådömande av straff. Anställes åtal, kan uppfostran träda i stället för straff endast i samband med villkorlig straffdom eller villkorlig benådning.

Förordnande om uppfostringsåtgärder i sammanhang med villkorlig benådning gives i ej ringa utsträckning även i Tyskland.

Då uppfostringsbehandling sålunda föreskrives vid villkorlig benådning eller villkorlig straffdom, föreligger en viss överensstämmelse med den hos oss gällande ordningen för uppfostringsförordnandes meddelande, i det att straff ådömes och straffskyldigheten villkorligt kvarstår.

Även i holländsk rätt förefinnes en analogi till den svenska rättens konstruktion av uppfostringsinstitutet. I samband med förordnande om uppfostrings-

åtgärder i anledning av begånget brott, belagt med fängelse i tre år eller längre tid, kan nämligen domstolen tillika ådöma fängelsestraff. Detta straff får emellertid icke verkställas, förrän uppfostringsåtgärderna definitivt avslutats, och enligt beslut av justitieministern kan den dömda härefter erhålla villkorligt anstånd med straffets undergående, i samband varmed bestämmes en prøvotid av samma längd som den ådömda strafftiden. Dylikt anstånd kan av justitieministern återkallas i händelse av dåligt uppförande, däri inbegripet förövandet av nytt brott. Praktiskt taget är här sålunda fråga om en uppfostringsbehandling i förening med villkorlig straffskyldighet. Men i motsats mot förhållandet i svensk rätt göres anståndet med straffets verkställande beroende av förvaltningsmyndighets beslut, och prøvotiden börjar löpa först efter uppfostringsåtgärdernas avslutande.

Mot den i vårt land rådande ordningen vid åläggande av tvångsuppfostran kan väl anmärkas, att det synes mindre principenligt att ådöma straff, då detta icke i första hand skall tillämpas utan uppfostringsåtgärder träda i dess ställe. Man har även anfört, att straffets ådömande skulle innebära ett icke önskvärt brännmärkande av den unge brottslingen. Slutligen har man velat göra gällande, att straffets utsättande, särskilt då fråga är om frihetsstraff, skulle medföra vissa olägenheter för uppfostringsarbetet. Från anstaltshåll har nämligen erinrats, att såväl den i uppfostringsanstalt intagne själv som hans anhöriga lätt nog föranledas till jämförelse mellan det ådömda, oftast tämligen kortvariga straffet och den långa uppfostringstiden, i följd varav den intagne stundom ansett sig orättvist behandlad och från hans egen eller hans anhörigas sida framställts anspråk på utskrivning från uppfostringsanstalten, när han vistats där under tid, motsvarande den ådömda strafftiden.

De åberopade klagomålen över orättvisa i behandlingen och anspråken på snar utskrivning från uppfostringsanstalten sammanhånga med en missuppfattning angående tvångsuppfostrans karaktär, i det att på denna anläggs samma synpunkter som på ett i förhållande till brottets mer eller mindre svåra art avvägt straff. Denna missuppfattning bör emellertid kunna undanröjas genom ett upplysningsarbete, som klargör syftet med uppfostringsbehandlingen under framhållande av att denna till sin varaktighet bestämmes icke efter den brottslikes skuld utan efter hans utvisade förbättring. Vidare må erinras, att, även om man vid uppfostringsförordnandes meddelande underlåte att utsätta något straff, möjligheten till jämförelse i nyss angivna avseende ej skulle vara utsluten. Det skulle nog ändå i de flesta fall stå klart för den brottslige eller hans anhöriga, att ett straff för honom bleve väsentligt kortare än vistelsen i uppfostringsanstalten. Särskilt måste detta vara fallet, där en liga av brottslingar varit tilltalad i samma mål och någon av ligans medlemmar, kanske dess ledare, på grund av överårighet eller av annan orsak icke kunnat erhålla tvångsuppfostran utan blivit dömd till ett frihetsstraff på några månader.

Vad angår invändningen, att den dömda genom straffets utsättande onödigt brännmärkes, må till en början erinras, att det icke så mycket torde vara själva straffdomen som fast mera undergåendet av straff, vilket i allmänhetens ögon framstår såsom vanärande. Påpekas må ock, att vid villkorlig dom enligt gällande rätt straff alltid ådömes, och att anstånd meddelas allenast med dess verkställande. Här hava emellertid icke, såvitt känt är, försports några olägenheter av straffets utsättande. Och dock föreligger beträffande dem, som finnas böra erhålla villkorlig dom, så mycket större skäl att undvika varje brännmärkning, som brottsligheten hos dem är mindre djupt rotad än hos flertalet av dem, vilkas personliga förhållanden göra en uppfostringsbehandling påkallad. Det må tillika framhållas, att uppfostringsinstitutet hos oss icke, såsom flerstädes i utlandet är fallet, utslutande eller ens företrädesvis är tillämpligt å sådana unga, som visat bristande mognad. Och i händelse behov

av uppfostran icke förefinnes men icke heller förutsättningarna för villkorlig dom äro för handen, återstår ju intet annat än att ådöma och verkställa straff.

Då uppfostringsinstitutet sålunda i stor utsträckning har sin tillämpning å fall, som icke ur skuldsynpunkt förtjäna ett särskilt lindrigt bedömande, kan utsättandet av straff, fastän uppfostringsbehandlingen skall träda i dess ställe, ur principiell synpunkt motiveras såsom ägnat att betona den brottsliga skuld. Betydelsen härav växer naturligen, i den mån uppfostringsinstitutet, på sätt de sakkunniga föreslå, utsträcker att gälla även vid högre grader av brottslighet. I varje fall torde ett sådant betonande av skulden med hänsyn till rådande folkåskådning näppeligen kunna underlätas beträffande den ungdom i åldern närmast över aderton år, som enligt de sakkunnigas förslag skall kunna underkastas uppfostran i stället för straff; och om sålunda straff bör utsättas vid meddelande av uppfostringsförordnande beträffande sist berörda grupp av unga brottslingar, skulle man genom att tillämpa ett annat förfarande i fråga om yngre förbrytare beröva sig möjligheten av en ur teknisk synpunkt önskvärd enhetlig utformning av uppfostringsinstitutet för de yngre och de äldre åldersgrupperna.

Frånsett att alltså de invändningar, som riktats mot den nuvarande ordningen, icke kunna tillmätas någon avsevärd betydelse, skulle ett övergivande av densamma, såsom här nedan visas, medföra avsevärda olägenheter.

Meddelas uppfostringsförordnande utan samtidigt ådömande av straff, ligger det väl närmast till hands att låta förordnandet innebära ett definitivt bortfallande av straffskyldigheten för det föreliggande brottet. Tänkbart är dock även att låta straffskyldigheten villkorligt kvarstå, fastän den icke omedelbart genom dom fixeras utan först, om och när förordnandet förfaller på grund därav, att uppfostringsåtgärderna av särskilda skäl befinnas icke längre vara ändamålsenliga. Först angivna alternativ kan väl i och för sig synas tilltalande. Detsamma kunde emellertid under vissa omständigheter medföra ett betänkligt försvagande av samhällets ingripande mot brottsligheten. Så bleve till exempel förhållandet, därest uppfostringsförordnandet förfölle, antingen emedan verkställighet därav ej påbörjats före viss ålder, eller ock av den anledning, att den dömde kort efter uppfostringsbehandlings påbörjande förövat nytt brott. Att till fullo förebygga denna olägenhet låte sig näppeligen göra.

Med hänsyn till samhällsskyddets intressen skulle därför det andra av de ovan angivna alternativen förtjäna företräde och uppfostringsförordnande sålunda böra innebära, att straffskyldigheten för brottet villkorligt kvarstode. Teoretiskt sett förefinnes väl icke något hinder mot att meddela uppfostringsförordnande med dylik innebörd utan samtidigt utsättande av straff. En sådan ordning skulle emellertid vara förenad med betydande nackdelar i processuellt hänseende. Straffet skulle nämligen utmätas först, då förordnandet förfallit, kanske långt efter brottets begående, och för visso ej sällan av annan domstol än den, som rannsakat i målet.

För övrigt är att märka, att en omvandling av uppfostringsinstitutets nuvarande tekniska utformning följdriktigt måste leda till en ändrad anordning jämväl av den villkorliga domen för unga lagöverträdare såtillvida, att icke heller vid meddelande av sådan dom skulle utsättas något straff. Från att i överensstämmelse med de kontinentalt-europeiska rättsordningarna innebära ett uppskov med verkställandet av ådömt straff skulle den villkorliga domen sålunda för de ungas del övergå till att efter engelskt och amerikanskt mönster bliva ett uppskjutande av domen. Man måste med andra ord låta anstå om ej med brottets fastställande, själva sakerförklaringen, så dock med bestämmandet utav påföljd för brottet. En sådan omgestaltning av den vill-

korliga domen vore emellertid förbunden med samma processuella olägenheter, som ovan visats vara förenade med att låta uppfostringsförordnande innebära villkorlig straffskyldighet, utan att straffet på förhand utsattes. Antalet fall, i vilka dessa olägenheter komme att förspörjas, skulle därmed betydligt ökas.

På grund av vad sålunda anförts hava de sakkunniga funnit den nuvarande konstruktionen av tvångsuppfostringsinstitutet böra bibehållas.

Beträffande frågan om huru strängt straff, som borde få utbytas mot tvångsuppfostran, hava de sakkunniga anført följande:

Vad angår storleken av det straff, som må utbytas mot tvångsuppfostran, finna de sakkunniga av skäl, som ovan anförts, att tvångsuppfostran bör kunna komma till användning jämväl vid strängare straff än det för närvarande stadgade maximum, straffarbete i sex månader. Emellertid torde icke varje begränsning uppåt kunna undvaras. Att låta även de strängaste straffen utbytas mot en uppfostrande behandling skulle säkerligen allt för mycket stöta det allmänna rättsmedvetandet. Det skulle dessutom vara betänkligt ur allmänpreventiv synpunkt, med mindre vistelsen i uppfostringsanstalt kunde utsträckas över synnerligen lång tid. De sakkunniga föreslå, att gränsen sättes vid två års straffarbete. Där den brottslige förskyllt strängare frihetsstraff, torde strafftiden få anses vara tillräckligt lång för att bereda tillfälle till erforderlig påverkan genom uppfostran under straffverkställigheten. I detta fall förefinnes också möjlighet att, sedan han utstått två tredjedelar av straffet, villkorligt frigiva honom, i samband varmed han ställes under tillsyn, som skall fortgå minst ett år. Väl är villkorlig frigivning medgiven även vid kortare straff, om vistelsen i straffanstalten ej understiger ett år. Erfarenheten visar emellertid, att en straffbehandling under allenast ett år eller något däröver ofta är otillräcklig för brottslingens rättande.

I detta sammanhang må erinras, att enligt införskaffade upplysningar från statens uppfostringsanstalt å Bona tiden för vistelsen vid nämnda anstalt i medeltal utgjort för elever, som villkorligt eller slutligt utskrivits under vart och ett av nedannämnda år:

år 1916	2 år 1 mån. 24 dagar
» 1917	2 » 15 »
» 1918	1 » 9 mån. 23 »
» 1919	2 » 1 » 3 »
» 1920	2 » 2 » 28 »
» 1921	2 » 2 » 12 »

Den angivna gränsen vid två års straffarbete föreslås skola gälla för hela gruppen av brottslingar mellan femton och tjuguetta år. Man kunde väl möjligen vilja göra gällande, att gränsen borde sättas högre för brottslingar mellan femton och aderton år för att i större utsträckning förskona dem från undergående av straff. Till stöd därför kunde åberopas, att de på grund av mindre mognad hava ringare skuld. Härvid är emellertid att märka, att detta förhållande vinner beaktande vid straffmätningen dels såsom en förmildrande omständighet, dels ock, så vitt rör straffarbete på viss tid, såsom en straffminskningsgrund, i det att sistnämnda straff kan nedsättas intill hälften av minimum i brottets straffskala.

Styrelsen för anstalten å Bona samt länsstyrelserna i Kopparbergs och Västerorrlands län hava i utlåtanden över de sakkunnigas förslag uttalat sig för en sådan omändring beträffande tvångsuppfostringsinstitutet, att straff ej skulle utsättas för den, om vilkens insättande å allmän uppfostringsanstalt

*Utlåtanden
över de
sakkunnigas
förslag.*

domstol förordnade. Även skolöverstyrelsen har ur de synpunkter, från vilka styrelsen hade att betrakta hithörande spörsmål, förklarat sig anse starka skäl föreligga för en dylik omläggning.

Länsstyrelsen i Stockholms län har i avgivet utlåtande ifrågasatt, att tvångsuppfostran för minderåriga förbrytare skulle få komma till användning utan någon som helst begränsning med hänsyn till straffets storlek. Länsstyrelserna i Gävleborgs, Norrbottens och Uppsala län hava däremot förordnat en begränsning för tvångsuppfostrans tillitande till straffarbete i ett år. Länsstyrelsen i Uppsala län anser, att icke heller fängelsestraff på längre tid än ett år borde få utbytas mot tvångsuppfostran, under det att länsstyrelsen i Gävleborgs län finner gränsen för fängelsestraffets vidkommande böra sättas vid två år. I sistberörda fråga har länsstyrelsen i Norrbottens län icke gjort något uttalande. I övriga avgivna utlåtanden har den av de sakkunniga föreslagna begränsningen med hänsyn till straffets storlek lämnats utan erinran.

Styrelsens för statens uppfostringsanstalt å Bona yttrande är i hithörande delar av i huvudsak följande lydelse:

Det har erinrats, att såväl den å uppfostringsanstalt intagne själv som hans anhöriga lätt nog förledas till jämförelse mellan det ådömda, oftast tämligen kortvariga straffet och den långa uppfostringstiden, i följd varav anspråk framställts på utskrivning från uppfostringsanstalten, när den tid, som motsvarar den ådömda strafftiden, förflutit. Det säkraste sättet att få den ovanberörda missuppfattningen angående tvångsuppfostrans karaktär helt och hållet undanröjd vore otvivelaktigt genomförandet av sådan lagändring, att den, om vilkens insättande i allmän uppfostringsanstalt domstol förordnar, icke ådömes något straff. Detta låte sig också göra, därest domstol ägde att — där förutsättningar för uppfostringsförfarande vore tillfinnandes — förordna härom, oberoende av vad straff det brott, för vilket han sakerförklarats, skulle betingat. Då den strafflatitud, inom vilken tvångsuppfostran skulle kunna komma till användning, enligt det framlagda lagförslaget skulle höjas till två års straffarbete, respektive fyra års fängelse, bleve det ett sådant fåtal unga lagöverträdare mellan 15 och 18 år, som ej komme under bestämmelsen i fråga, att det icke borde möta några betänkligheter att här helt upphäva varje strafflatitud. Erfarenheten har nämligen ådagalagt, att man icke av brottet i och för sig kan bilda sig något bestämt omdöme om uppfostringsmöjligheterna. Det har sålunda icke sällan förekommit, att en yngling, som endast varit dömd till böter eller någon månads fängelse, varit vida mer svårdisciplinerbar än den, som dömts till flera månaders straffarbete. Med de föreslagna bestämmelserna skulle det också alltjämt kunna hända, att domstols befogethet att förordna om insättande i allmän uppfostringsanstalt bleve beroende av om brottet fullbordats eller ej. Då det ju här gäller att bestämma om den med hänsyn till förebyggande av brottets upprepande lämpligaste behandlingen, måste det emellertid betraktas såsom principiellt oriktigt, att det förhållandet, huruvida ett brott (såsom exempelvis otukt med minderårig flicka) fullbordats eller på grund av omständigheter, som äro oberoende av gärningsmannen, icke blivit fullbordad — i vilket senare fall straffet blir vida mindre — skall vara avgörande för, huruvida uppfostringsförfarande må kunna tillgripas eller ej. Brottslingens uppfostran blir ju icke svårare i det ena fallet än i det andra. Och vid det förhållandet, att en diskretionär prövning, huruvida en särskilt uppfostrande behandling kan för lagöverträdarens rättande vara lämpligare än undergående av straff, i varje fall tillkommer domstolen, kan det ju ej finnas

något tvingande skäl att inom viss strafflatitud begränsa domstols befogenhet att förordna om insättande i allmän uppfostringsanstalt. Upphäves här varje strafflatitud, torde intet hinder möta för sådan lagändring, att i det fall domstol prövar uppfostringsåtgärder böra komma till användning, det efter sakerförklaring icke ådömes något straff.

Meddelas uppfostringsförordnande på nu antytt sätt, skulle detta måhända medgiva en förenkling av föreskrifterna rörande rättsverkningarna av dylikt förordnande och i varje fall tvångsuppfostringsinstitutets juridiska konstruktion härigenom erhålla en — åtminstone för folkuppfattningen — mindre straffrättslig karaktär.

Med den här förordade lagändringen, enligt vilken ådömande av straff icke skulle föregå insättande å uppfostringsanstalt, vunnas också den stora fördelen, att å allmän uppfostringsanstalt skulle kunna mottagas även sådana unga personer, vilka enligt § 46 mom. 2 i förslaget till lag om den offentliga barnavården (d. v. s. barn mellan 15 och 18 år, vilka förfallit till bettleri eller kringstrykande, lastbart eller oordentligt levnadssätt) skola beredas skyddsuppfostran. I förut åberopat underdånigt yttrande den 23 januari 1922 över berörda lagförslag har styrelsen uttalat sig i denna riktning. Enligt motiven till förslag om ny barnavårdslagstiftning skulle åkerbrukskolonien Hall övertagas av staten och apteras till skyddshem för sådana vanartade gossar, vilka på grund av sin ålder eller vanartens beskaffenhet icke lämpligen kunna mottagas i de vanliga skyddshemmen, varjämte här även skulle anordnas ett annex dels för kroppsligt sjuka, defekta, dels psykiskt abnorma, epileptiska och undermåliga vanartade gossar. Då detta statens skyddshem sålunda finge en ganska omfattande uppgift, skulle det utan tvivel vara till gagn för dess kommande verksamhet, om det kunde bliva befriat från de mera besvärliga och svårhanterliga eleverna över femton år genom dessas överflyttande till Bona, vilken anstalt med sina separationsanordningar har vida större resurser att omhändertaga dylika elever än Hall, där eleverna ligga tillsammans i stora gemensamma sovsalar.

I själva verket bleve det icke heller någon artskillnad mellan de elever, som Bona finge mottaga enligt den nya barnavårdslagstiftningen, och de elever, som efter domstols förordnande där insättas. Erfarenheten har givit vid handen, att ett betydande antal av de nykomna eleverna varit hemfallna till bettleri och lösdriveri. En uppdelning av unga vagabonder till olika anstalter, allteftersom de blivit lagförda för brott eller icke, är emellertid helt och hållet konstlad. Det konstitutiva hos dessa är det oordentliga, regellösa levnadssättet. Att vanarten dessutom tager sig uttryck i en brottslig gärning, beror ofta mera på en tillfällighet. I övrigt torde de unga vanartade, vilka omhändertagas på grund av lösdriveri, ofta hava begått brottsliga handlingar, ehuru dessa ej blivit kända eller beivrade. Det väsentliga är i det ena som andra fallet själva asocialiteten. Det är denna, som skall bekämpas. Behandlingsmetoderna ändras i intet avseende av det förhållandet, att en straffbar handling därjämte blivit begången. Något verkligt skäl att till skilda anstalter skicka vanartad ungdom mellan 15 och 18 år, som begått brott, och dylik, som ännu icke gjort sig skyldig till brottslig gärning, finnes icke. En uppfostringsanstalt för minderåriga lagöverträdare bör med andra ord icke vara något annat än ett skyddshem, må vara detta skyddshem, med hänsyn därtill att det har att omhändertaga äldre åldersklasser än andra skyddshem, måste vara organiserat på ett något annorlunda sätt än dessa. Det kan vara på tiden, att statens uppfostringsanstalt för minderåriga lagöverträdare tillerkännes denna sin naturliga plats i samhällets övriga uppfostringsverksamhet.

Med stöd av vad styrelsen sålunda anfört hemställde styrelsen, att 5 kap. 3 § strafflagen måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»Har någon, som fyllt femton, men ej aderton år, blivit övertygad om begånget brott; må domstolen, där den brottsliges sinnesbeskaffenhet och omgivning samt graden av hans förståndsutveckling prövas sådant föranleda, förordna, att han skall, i stället för att ådömas straff, insättas i allmän uppfostringsanstalt.»

Länsstyrelsens i Stockholms län uttalande i ämnet är av följande lydelse:

Länsstyrelsen ansluter sig till de sakkunnigas uppfattning, att den nu stadgade begränsningen av domstols möjlighet att använda uppfostringsinstitutet är alltför snäv. Det torde till och med kunna ifrågasättas, om överhuvud taget någon begränsning av denna art — efter straffskalan — är oundgänglig. Mycket talar för att domstolarna kunde erhålla frihet att tillgripa uppfostringsförfarande oberoende av strafflatituden. Det avgörande vid prövningen av alternativet straff eller uppfostringsanstalt måste i varje fall vara domstolens uppfattning om den unge brottslingens förutsättningar för att genom det senare alternativet räddas åt samhället, och dessa förutsättningar kunna, åtminstone i undantagsfall, finnas föreligga, även där brottet i och för sig skulle föranleda ett mycket strängt straff. Man läser kunna vara förvissad om, att domstol vid en dylik obegränsad utsträckning av den diskretionära prövningen ingalunda skulle förordna om straffets utbytande mot intagande i uppfostringsanstalt i andra fall än sådana, där vägande skäl därför föreligga. Skall emellertid en viss strafflatitud fortfarande kvarstå, anser länsstyrelsen, att den av de sakkunniga föreslagna icke är för vid.

Departementsche-
fens moti-
vering.

Föredragande departementschefen har i nu ifrågavarande spörsmål anført följande:

Den av de sakkunniga föreslagna begränsningen med hänsyn till storleken av det straff, som må utbytas mot tvångsuppfostran, synes mig välgrundad. Göres begränsningen snävare, lämnas icke tillräckligt utrymme för det uppfostrande momentet. Å andra sidan skulle en längre gående reform knappast äga stöd i rådande folkåskådning och för övrigt vara betänklig ur allmänpreventiv synpunkt. Där strafftiden är längre än två år, finnes också, såsom de sakkunniga framhållit, tillfälle att under straffverkställigheten utöva ett, vad tidslängden beträffar, i regel tillräckligt fostrande inflytande på den dömd. Med stöd av särskilda bestämmelser i gällande lag angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff har man också sökt så ordna straffverkställigheten, att de unga fångarnas behov av fostran i möjligaste mån må tillgodoses. Huruvida beträffande fängelsestraff gränsen för tvångsuppfostrans tillämplighet sättes vid två eller vid fyra år läser väl ur praktisk synpunkt vara likgiltigt. Fyraårsgränsen synes emellertid motiverad med hänsyn till det i 4 kap. 6 § strafflagen stadgade förhållandet mellan straffarbete och fängelsestraff.

Till belysning av den ifrågasatta reformens praktiska betydelse må med ledning av de sakkunnigas betänkande här meddelas några statistiska uppgifter. Icke någon brottsling i åldern under aderton år blev under perioden 1918—1921 dömd till fängelsestraff på längre tid än ett år. Antalet till straffarbete i mer än sex månader men ej över två år dömda män i nämnda ålder utgjorde år 1919 53, år 1920 10 och år 1921 allenast 1. Medeltalet för de tre åren var således omkring 22. År 1918 var motsvarande antal 91. Under sistnämnda år var emellertid ungdomsbrottslighetens frekvens nära sex gånger större än under perioden 1912—1916. Även år 1919 voro förhållandena i förevarande hänseende abnormalt, i det att sagda år antalet nykomna straffarbetsfångar, vilka icke fyllt tjugu år, var mer än två och en halv gånger så stort som under perioden 1912—1916. Om man utgår från att en utsträck-

ning av tvångsuppfostrans användning i enlighet med vad ovan ifrågasatts skulle med ett antal av omkring 10 öka den årliga kontingenten till tvångsuppfostran överlämnade ynglingar, torde man därför i varje fall icke hava räknat med för låg siffra. Med en beräknad anstaltsvistelse av i medeltal två och ett halvt år — jämväl denna beräkning lärer vara snarare för hög än för låg — skulle reformen i fråga medföra, att för manliga minderåriga omkring 25 elevplatser mer än för närvarande komme att tagas i anspråk. Tillgång här till finnes enligt vad av förut lämnade uppgifter framgår vid anstalten å Bona. Vad angår kvinnor i åldern under aderton år, var antalet av dem, som blivit dömda till straffarbete i mer än sex månader men ej över två år, under åren 1918—1921 resp. 3, 1, 2 och 2 eller i medeltal 2 om året. För omhändertagande av dessa vid skyddsheimmet å Viebäck möter icke någon svårighet.

Strängare straff än straffarbete i två år ådömes endast i sällsynta undantagsfall för brott, begånget av den, som icke fyllt aderton år. Jämlikt 5 kap. 2 § strafflagen må nämligen för brottsling i nu nämnd ålder straffarbete på viss tid nedsättas intill hälften av det i brottets straffskala stadgade minimum, dock ej under två månader. Med ledning av statistiska uppgifter, som lämnas i de sakkunnigas betänkande, må här nämnas, att under åren 1918—1920 icke någon kvinna och sammanlagt endast 13 män blivit för brott, begångna i åldern under aderton år, dömda till strängare frihetsstraff än straffarbete i två år. Av de sålunda dömda hade 9 (4 femton-, 2 sexton- och 3 sjuttonåringar) gjort sig skyldiga till grova sedlighetsbrott, 1 (femtonåring) förövat mordbrand, 1 (sextonåring) begått våldtäkt, 1 (sjuttonåring) medelst sprängämne åstadkommit förödelse å byggnad samt 1 (sjuttonåring) gjort sig saker till ett flertal förfalskningsbrott. År 1921 dömdes allenast 1 sextonåring och 2 sjuttonåringar till mer än två års straffarbete. Samtliga dessa voro män. Om beskaffenheten av deras brott lämnar den av de sakkunniga uppgjorda statistiken icke någon upplysning. I verkligheten blir det således allenast ett obetydligt fåtal brottslingar i åldern under aderton år, vilka på grund av den ifrågasatta begränsningen beträffande straffets storlek komma att bliva utestängda från förmånen att få straffet utbytt mot tvångsuppfostran.

En reform av nu angivna begränsade innebörd synes mig böra genomföras utan rubbning i övrigt av gällande huvudgrunder för tvångsuppfostringsinstitutet. Mera omfattande lagändringar torde böra anstå, till dess frågan om ungdomsbrottsligheten i dess helhet kan upptagas till behandling. Jag anser mig därför icke hava anledning att i detta sammanhang närmare ingå på spörsmålet angående lämpligheten av en sådan ändring av tvångsuppfostringsinstitutets juridiska konstruktion, att förordnande om tvångsuppfostran skulle meddelas utan föregående ådömande av straff. Då emellertid en dylik ändring förordats i de utlåtanden, som avgivits av skolöverstyrelsen, länsstyrelserna i Kopparbergs och Västernorrlands län samt styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona, anser jag mig dock böra erinra därom, att, såsom av de sakkunnigas betänkande framgår, den nuvarande ordningen vid sidan av vissa olägenheter medför särskilda fördelar i olika hänseenden, samt att ett övergivande av densamma följdriktigt borde föranleda en motsvarande omläggning av den villkorliga domen, vad angår minderåriga förbrytare. Jag finner det därför olämpligt att i samband med den föreslagna partiella reformen frångå nu gällande ordning för meddelande av förordnande om tvångsuppfostran. Icke heller synes mig i detta sammanhang böra vidtagas någon ändring beträffande de till den brottsliga personliga förhållanden sig hänförande förutsättningarna för tvångsuppfostrans användning eller i gällande föreskrifter angående uppfostringsanstalternas organisation och verksamhet.

I förevarande hänseende inskränker jag mig därför till att föreslå en ändring

av de i 5 kap. 3 § strafflagen och 8 § i lagen den 27 juni 1902 angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran givna stadgandena, i vad de röra straffets storlek. Med hänsyn därtill, att 1 mom. i nyssnämnda lagrum i strafflagen är avfattat med det fall för ögonen, att allenast ett enda brott föreligger till bestraffning, bör i nämnda moment icke angivas någon begränsning beträffande fängelsestraff. Sådant straff kan nämligen endast i händelse av sammanträffande av brott ådömas på längre tid än två år. Där- emot synes det nödigt att även i fråga om fängelsestraff en begränsning stadgas i 2 mom. i samma lagrum ävensom i ovannämnda paragraf i verkställighetslagen. Det kan nämligen tänkas inträffa fall, i vilka med tillämpning av 4 kap. 10 § strafflagen dömes till fängelsestraff över fyra år.

*Motive-
ringen till
motionen.*

Herr Sandegård och hans medmotionärer hava, efter erinran om styrelsens för Bona ovannämnda uttalande, såsom motivering för sin ovan upptagna hemställen yttrat följande:

Enligt vår mening kan mot den principiella riktigheten av dessa synpunkter icke resas några vägande invändningar. Det torde väl icke heller komma att visa sig omöjligt att övervinna de praktiska och lagtekniska svårigheter, som en lagändring i denna riktning möjligen skulle medföra. Slutligen må framhållas, att erfarenheten visat, att även med den av Kungl. Maj:t föreslagna högre strafflatituden fall kunna förekomma, där domstolen trots övertygelse om lämpligheten av tvångsuppfostran skulle vara förhindrad meddela förordnande härom.

*Uttalande
i ämnet av
professorn
J. C. W.
Thyrén.*

Vid förarbetena till ny strafflag har frågan om behandling av minderåriga förbrytare varit föremål för särskild uppmärksamhet. Uti det av professorn Thyren framlagda betänkande om principerna för en strafflagsreform (del I sid. 135 ff) har sålunda en ingående behandling ägnats åt minderårigas brottslighet, för vars bekämpande föreslagits särskilda straffmedel och skyddsåtgärder. Thyren uttalar sig därvid för att vid mycket svåra brott t. ex. mord någon behandling i uppfostringsanstalt icke borde ifrågakomma. Skälet därför vore icke, att graden av fördärvet alltid skulle stå i proportion till brottets svårhet, utan grundade sig på allmänpreventiva hänsyn och folkets rättsåskådning. Under det att enligt författarens mening straff alltid borde ådömas på viss tid, borde uppfostringstiden allenast bestämmas till ett minimum. Skulle minderårighetsgränsen hava passerats, utan att uppfostringsförfarandet påbörjats, borde beslutet om uppfostringsåtgärd få förfalla och vanligt straff inträda. Praktiska skäl kunde möjligen föranleda, att detta straff in subsidium utsattes redan på förhand.

I det av professorn Thyren sedermera år 1916 framlagda förberedande utkastet till strafflagens allmänna del, däri såsom kriminell åldersgräns bibehållits femton år, har icke medtagits några bestämmelser om minderåriga brottslingars behandling och såsom skäl härför angivits, att, därest ungdomskriminaliteten skulle utformas i den riktning, som angivits i principbetänkandet, komme det att inom straffrätten intaga en sådan särställning och kräva en sådan mångfald av egenartade regler, däribland även processuella, att åtminstone tills vidare möjligheten torde böra hållas öppen för dess behandling i en särskild lag.

*Förslaget
till lag om
samhällets
barnavård.*

I det vid innevarande riksdag genom propositionen nr 150 framlagda förslaget till lag om samhällets barnavård har föreslagits, att för skyddsuppfostran

omhändertaget, vanartat barn över 15 år, som intagits å skyddshem och visat särdeles svår vanart, må överlämnas till allmän uppfostringsanstalt.

Vid genomförande av denna anordning, vilken vid lagförslaget prövning vunnit utskottets tillstyrkan, komma således i förekommande fall grovt vanartade, vilka icke dömts för brott, att uppfostras tillsammans med dem, vilka, efter att hava ådömts vissa straffmått, enligt domstols förordnande intagits i allmän uppfostringsanstalt.

Vad först angår den av motionärerna föreslagna omändringen beträffande nu gällande ordning för meddelande av förordnande om tvångsuppfostran i syfte att sådant förordnande skulle ske utan föregående ådömande av straff synes väl ur principiell synpunkt åtskilligt tala därför. Å andra sidan framgår det emellertid av vad de sakkunniga i denna del anfört, att ej oväsentliga olägenheter i processuellt hänseende skulle vara förenade med en sådan omgestaltning av tvångsuppfostringsinstitutet, likasom att densamma följdriktigt måste leda till en motsvarande omläggning jämväl av den villkorliga domen, i vad angår minderåriga förbrytare.

I likhet med departementschefen finner utskottet det av motionärerna väckta spørsmålet ej lämpligen böra upptagas till prövning i samband med nu föreliggande reform med dess jämförelsevis begränsade innebörd, utan därmed böra anstå, tills frågan om ungdomsbrottsligheten i en vidare omfattning upptages till behandling.

Det i propositionen framlagda förslaget om höjning av straffgränsen för vidgande av rätten till meddelande av förordnande om minderårigas intagande i allmän uppfostringsanstalt innebär enligt utskottets mening ett avgjort framsteg å förevarande lagstiftningsområde. Redan vid antagande av 1902 års lag i ämnet uttalade riksdagen sin förvissning om att, i den mån de emotsedda goda verkningarna av lagens bestämmelser hunne komma till synes, statsmakterna skulle låta sig angeläget vara att vidtaga sådana åtgärder, som möjliggjorde lagens utsträckning till alla de fall, där en lycklig verkan av dess bestämmelser kunde vara att påräkna. De erfarenheter om lagens goda verkningar, som gjorts efter den år 1917 vidtagna utvidgningen av lagens tillämpningsområde, synas väl motivera den nu föreslagna ytterligare utvidgningen.

Att, såsom i den föreliggande motionen gjorts gällande, nu upphäva varje begränsning med hänsyn till storleken av det straff, som må utbytas mot tvångsuppfostran, torde icke vara tillrådligt. Oavsett vilken vikt man vill lägga vid de emot en dylik omläggning framförda erinringarna om bristande stöd därför i rådande folkåskådning och ur allmänpreventiv synpunkt, föreligga i allt fall omständigheter, som enligt utskottets mening föranleda till att ifrågavarande spørsmål icke lämpligen bör upptagas till prövning i detta sammanhang. Såsom av den ovan lämnade redogörelsen framgår, äro de i föreliggande proposition innefattade förslagen icke avsedda att utgöra en lösning av hela spørsmålet om ungdomskriminaliteten. Denna fråga kommer med all sannolikhet snart nog att åter upptagas i en vidare omfattning. Bland de spørsmål, som nu lämnats olösta, är framför andra frågan, huruvida uppfostringsbehandling i anstalt bör komma i tillämpning jämväl beträffande ungdom i åldern mel-

*Utskottets
yttrande.*

lan aderton och tjuguet år. De synpunkter, som tala för att låta brottslingar under aderton år, oberoende av det ådömda straffets storlek, intagas i uppfostringsanstalt, torde icke kunna med samma styrka göras gällande beträffande brottslingar i åldern upp emot tjuguet år. Därest den av motionärerna föreslagna principen nu genomfördes, kunde måhända befaras, att densamma i en snar framtid åter ansåges böra frångås.

De brottslingar, som enligt det i propositionen innefattade förslaget icke skulle erhålla möjligheten att kunna få strafförfarandet utbytt mot tvångsuppfostran, utgöra, enligt vad de senare årens statistik utvisar, allenast ett mycket ringa antal (sammanlagt 13 ynglingar under treårsperioden 1918—1920 och 3 ynglingar under år 1921). Några mera betydande olägenheter torde därför näppeligen kunna föränledas av att ifrågavarande grupp av brottslingar tills vidare lämnas utanför lagens tillämplighetsområde. Det ungdomsfängelse för manliga fångar upptill en ålder av 20 år, som sedan några år tillbaka finnes i Uppsala, och vari dessa brottslingar äro inrymda, torde under sin hittillsvarande verksamhetstid hava lämnat goda resultat. Om ock onekligen olägenheter kunna uppstå därav att, såsom nu kan inträffa, manlig ungdom i pubertetsåren insättes under flera månader i följd i cell, torde dock genom innehållet i 1916 års lag angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff vara sörjt för att berörda olägenheter kunna förebyggas. Nämnda lag innehåller nämligen i 8 § den bestämmelsen, att fånge icke må hållas till straff i enrum, om men för hans andliga eller kroppsliga hälsa därav inträder eller uppenbarligen kan befaras.

Slutligen erinras om möjligheten, då särskilda omständigheter därtill kunna giva anledning, att av nåd erhålla straffets avtjänande utbytt mot intagning i allmän uppfostringsanstalt.

2) *Utökning av möjligheten att ådöma tvångsuppfostran i de fall, då villkorligt lämnat anstånd med straff förverkats.*

Gällande bestämmelser.

Enligt gällande lagstiftning äger domstol rätt att meddela förordnande om minderårigs insättande i allmän uppfostringsanstalt, då ett genom tidigare villkorlig dom lämnat anstånd med honom ådömt straff förklaras förverkat eller förfaller i samband därmed, att straff för annat brott ådömes honom.

Propositionen.

I propositionen har nu föreslagits, att i 5 kap. 3 § strafflagen skall infogas ett stadgande därom, att förordnande om insättande i allmän uppfostringsanstalt jämväl må meddelas, då ett genom villkorlig dom lämnat anstånd med straff, utan samband med meddelande av ny straffdom, förklaras förverkat, innan den dömde fyllt aderton år (13 § i gällande lag angående villkorlig straffdom).

Utskottet.

Utskottet anser den ifrågasatta lagändringen vara välgrundad.

3) *Påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen förfaller, då elev utskrivs från allmän uppfostringsanstalt.*

I propositionen har föreslagits, att till 5 kap. 3 § strafflagen skall fogas ett nytt fjärde stycke av innehåll, att vid utskrivning från allmän uppfostrings-

anstalt sådan jämte straffet ådömd påföljd, som omförmåles i 2 kap. 19 § strafflagen, skall förfalla.

De av departementschefen till stöd för berörda ändringsförslag anförda synpunkter delas av utskottet, varför utskottet tillstyrker den sålunda föreslagna lagändringen.

Utskottet.

Övriga lagförslag.

I samband med den föreslagna utvidgningen av tvångsuppfostrans tillämpningsområde har i propositionen upptagits vissa processuella reformer. Sålunda har beträffande unga brottslingar föreslagits utsträckt användning av förundersökningsförfarandet ävensom vissa inskränkningar i domstolsförhandlingarnas offentlighet. Rörande den närmare innebörden av ifrågavarande lagändringar hänvisas till propositionen. Övriga i propositionen föreslagna lagändringar äro i huvudsak av redaktionell art.

Propositionen.

Utskottet har icke funnit de ifrågavarande förslagen föranleda någon erinran från utskottets sida.

Utskottet.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

- A) att ifrågavarande proposition måtte av riksdagen bifallas,
- B) att motionen I: 259 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 22 maj 1924.

På andra lagutskottets vägnar:

BROR PETRÉN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:
från första kammaren: herrar *Bror Petrén*, *von Sydow**, *Alfred Petrén* och *Tjällgren*,
fröken *Hesselgren* samt herrar *Martin Svensson* och *Franzén*;
från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Kalmar, *Öberg*, *Karlsson* i Gasabäck,
Hage, *Nilsson* i Vibberbo, *Carlsson* i Solberga, *Svensson* i Skönsberg och *Molander**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Alfred Petrén*, fröken *Hesselgren*, samt herrar *Franzén*, *Magnusson* i *Kalmar*, *Hage*, *Svensson* i *Skönsberg* och *Molander*, vilka anfört följande:

I princip ansluta vi oss till den i motion nr 259 i första kammaren uttalade uppfattningen, att straffutsättning icke borde äga rum vid förordnande om insättande i allmän uppfostringsanstalt, men då genomförandet av en sådan lagändring möter stora lagtekniska svårigheter, hava vi måst inskränka oss till det yrkandet, att domstols befogenhet att förordna om insättande i allmän uppfostringsanstalt icke måtte bliva begränsat av visst ådömt straffmått. I enlighet med denna ståndpunkt hava vi ansett, att utskottet bort tillstyrka följande ändrade avfattning av:

1) Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen.

Häri genom förordnas, att 5 kap. 3 § strafflagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

5 KAP.

3 §.

Är brott begånget av någon, som fyllt femton, men ej aderton år, och dömes han härför till böter eller frihetsstraff; må domstolen, där den brottsliga sinnesbeskaffenhet och omgivning samt graden av hans förståndsutveckling prövas sådant föranleda, förordna, att han skall, i stället för att undergå det ådömda straffet, insättas i allmän uppfostringsanstalt. Har domstol, enligt vad därom särskilt stadgas, genom villkorlig dom beviljat anstånd med ådömt straff, och har därefter, innan den dömde fyllt aderton år, anståndet förklarats förverkat, gälle, ändå att ny straffdom ej meddelats, vad nyss är sagt.

Förekomma på en gång till verkställighet sådant förordnande och annat tidigare meddelat beslut, varigenom samma person blivit dömd till straff, skall detta straff anses inbegripet i förordnandet.

Inträffar sådant fall, att meddelat förordnande, enligt vad särskilt stadgas, är förfallet, gälle om det ådömda straffets förening eller sammanläggning med annat straff och om dess verkställande vad eljest är föreskrivet.

Vid utskrivning från allmän uppfostringsanstalt vare sådan jämte straffet ådömd påföljd, som i 2 kap. 19 § sägs, förfallen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.

2) **Förslag**

till

Lag

om ändrad lydelse av 8 § i lagen den 27 juni 1902 (nr 72 s. 3) angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran.

Härigenom förordnas, att 8 § i lagen den 27 juni 1902 angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran skall erhålla följande ändrade lydelse:

8 §.

Varder någon, sedan domstol förordnat om hans insättande i allmän uppfostringsanstalt, men innan han från anstalten utskrivits, övertygad att hava begått annat brott, vare förordnandet förfallet.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.

3) **Förslag**

till

Lag

innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga.

Med upphävande av lagen den 27 juni 1902 (nr 72 s. 7), innefattande vissa bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande minderåriga, förordnas som följer:

1 §.

Har, enligt vad särskilt stadgas, till domstols ordförande inkommit anmälan därom, att någon, som ej fyllt aderton år, blivit häktad för brott, som i allmänna strafflagen är belagt med straff, skall ordföranden skyndsamt för vinnande av utredning rörande den häktades personliga förhållanden samt angående de åtgärder, som med hänsyn därtill må anses lämpligast för hans rättande, förordna om särskild förundersökning, där ej anledning är antaga, att sådan utredning kommer att därförutan vara för domstolen tillgänglig.

Prövas eljest, då talan om ansvar väckts mot någon, som ej fyllt aderton år, särskild förundersökning erforderlig för vinnande av utredning, som i första stycket sägs, må sådan förundersökning kunna beslutas, före målets handläggning vid domstol av dess ordförande, och därefter av domstolen.

2—6 §§ = utskottets förslag.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.